

Kelam ve Kalemin Ehemmiyeti

İnsan, akıl ve idrak sahibi bir mahluktur. Eğer o, düşündüğünü anlatıp ifade edemezse, ondaki akıl ve idrakin bir anlamı kalmaz. Ancak, aklın idraki, hazzı ve iradesi olmazsa lisan ne söyleyebilir ki. Bunun için lisan başlı başına bir vasıta-i beyan değildir. Akıl sahipleri muhtelif oldukları gibi, onların idrak beyanları da muhteliftir. İnsanın meramını, duygu ve düşüncelerini ve bir çok ulvi hakikatleri başkalarına anlatması için büyük nimet olan nutuk ve beyan ona ihsan edilmiştir. Demek ki, konuşma ve beyanın değeri, akıl ve idrakten pek geri değildir. İnsanın marifet-i ilâhiyeye dair meseleleri ve türlü meramını başkalarına aktarması söz ve beyan ile mümkündür. Sonsuz rahmet sahibi olan Cenab-ı Hak, lütfünden yaratıp kemale erdirdiği insana, semavi kitaplar göndermiş, onları anlaması ve ilahi hakikatleri başkalarına da anlatması için nutuk ve beyan kabiliyeti vermiştir. Bütün peygamberler de Allah'tan gelen emir ve yasakları ümmetlerine nutuk ve beyan sayesinde anlatmışlardır.

“İnsanı yarattı, ona konuşmayı öğretti.”[1]

ayeti bu gerçeği ifade etmektedir.

“Beyanda sihir vardır.” hakikati, sözdeki tesir için söylenmiş sözlerin en güzelidir. Evet, güzel söz kadar insanın aklına, kalbine ve vicdanına tesir edecek bir kuvvet yoktur. Güzel söz söylemek Cenab-ı Hakk'ın emridir. Nitekim bir ayette mealen şöyle buyrulur:

“Onlar, Allah'ın kalplerindeki bildiği kimselerdir; Onlara aldırma, onlara öğüt ver ve onların içlerine tesir edecek güzel söz söyle!”[2]

Sözün kıymet ve güzelliği, ihtiva ettiği mana ve muhatabında bıraktığı tesirindedir. Sözün güzelliği mananın güzelliğine tevakkuf eder. Mana güzel olunca söz de güzel olur. Zira söz mananın libasıdır. Bu bakımdan sözün akla ve kalbe tesir etmesi ve kıyamete kadar payidar olması için ilim, marifet ve kamalata muvafık olması gerekir. Evet, harp meydanında ölüm ile hayat arasında bulunan binlerce insan, söylenen güzel bir sözün tesiri ile gayrete gelerek vatani, bayrağı ve milleti uğruna en aziz ve en mukaddes olan hayatını feda eder. Başta sahabe-i kiram efendilerimiz olmak üzere, insanlar hep bu nimet sayesinde irşad olmuş ve hidayete kavuşmuşlardır. Söz o kadar garip ve acip bir hakikat ve kuvvettir ki,

---

bazen bir söz insanın kalbini fethedip onun irşadına, hidayetine ve ebedi hayatı kazanmasına vesile olur. Faraza, altmış yetmiş senelik bir ömrünü küfürde geçirmiş olan bir insan, Kelime-i Şahadet getirerek Müslüman olup hemen vefat etse doğrudan cennete gidecektir. Çünkü o, imanın bir şartı, cennetin anahtarı ve küfrü bir anda söküp atan sözlerin en güzeli olan kelime-i şahadeti söylemiş; böylece Allah'ın vahid ve ehad, Hz. Peygamber'in (sav.) de O'nun kulu ve Resulü olduğunu kabul etmiştir.

Tebliğde Mülayemet

Şunu da unutmamalım ki, özellikle **tebliğ vazifesini yapanlar**, hakikatleri anlatırken muhatabını rencide etmeden, yumuşak söz ve tatlı bir dil ile söylemelidir ki, karşıdaki insana tesir etsin ve kalbini fethetsin. Aksi halde, o kelâm doğru olsa bile, kabul edilmez ve reddedilir. Onun için kırmadan, yumuşak konuşmak güzel bir meziyet ve büyük bir kuvvettir.

Tebliğ vazifesini ifa edenlerin dikkat etmesi gereken en önemli hususlardan biri, sert ve kırıcı ifadelerden sakınmaları, nasihatlerini yumuşak bir dille yapmaları gerekir. Çünkü yumuşaklıkta olan kuvvet, sertlikte yoktur. Cenab-ı Hakk'ın inayetine mazhar, her cihetle mansur ve muzaffer olan bütün peygamberler ile mürşit ve müceddidler tebliğ ve nasihatlerini mülayemetle yani yumuşak bir dille yapmışlardır.

İşte büyük müceddid olan İmam-ı Azam'ın hayatı boyunca sergilemiş olduğu davranışlar ve yapmış olduğu nasihatler bunun en güzel misallerindedir. İmam-ı Azam Hazretleri, zamanındaki bütün dalalet ehli olan zındıklara ve inkarcılara karşı Allah'ın manevi bir kılıcı idi. O, Allah'ın varlığını inkar eden dinsizlere karşı daima münazara ederek onların batıl fikirlerini ve itikatlarını akli ve nakli delillerle çürütürdü. İmamın bu durumu münkirlerin telaşına, infialine ve hücumlarına sebep olmuştu. Öyle ki, onun masum vücudunu ortadan kaldırmak için daima fırsat kollamaya başladılar. İmam-ı Azam'ın bir gün mescitte yalnız olduğunu öğrenen zındıklar, bunu büyük bir fırsat bilerek onu öldürmek için hemen mescide geldiler. Kılıçlarını çekip onu öldürecekleri sırada İmam-ı Azam Hazretleri ulvi şanına layık, telaşsız ve fütursuz bir metanetle onlara şöyle dedi:

“Acele etmeyin nasıl olsa fırsat sizin elinizde. Müsaade ederseniz size bir şeyler sorayım, sonra ne yaparsanız yapın.” dedi. Onlar da “Sor bakalım, nedir?” dediler.

İmam-ı Azam şöyle buyurdu:

“İyi düşünün, bir adam gelip dese ki, ben ziyadesiyle dolu bir gemi gördüm. Gemi, fırtınalı bir havada, denizin ortasında, şiddetli

---

dalgaların ve sert rüzgarların tazyikatına maruz kalmıştı. İçinde de kaptanı yoktu ki onu güzel idare etsin de seyir ve hareketini düzenleyip selamete çıkarsın. Kaptansız o gemi, o dehşetli dalgaların ve sert rüzgarların tazyikına rağmen yolundan şaşmayıp hedefine doğru yol alıyordu.”

“Şimdi size soruyorum, böyle bir adamın sözünü akıl kabul eder mi, bu işe ne dersiniz?” İmam-ı Azam-ı öldürmeye gelenlerin hepsi bir ağızdan *“Öyle bir şey olmaz, akıl böyle bir şeyi katıyyen kabul etmez.”* dediler.

Bunun üzerine İmam-ı Azam:

“Fesübhanallah! Akıl, fırtınaya tutulmuş öyle bir geminin kaptansız olarak kendi kendine istikametini bozmadan salimen hedefine doğru gidemeyeceğini kabul etmiyor da akıllara hayret veren, dehşete düşüren şu acip ve garip kâinatın Sânisiz ve müdebbirsiz olarak bir nizam ve intizam içinde hayatiyetini devam ettirmesini nasıl kabul edebilir?”

İmam-ı Azam’ın bu tesirli ve hikmetli sözlerinden çok müteessir olan o kimseler, insaf ve rikkate geldiler ve ağlayarak kelime-i şehadet getirerek Allah’ın varlığına ve birliğine iman ettiler.

Cenab-ı Hak Yumuşak Konuşmayı Emretmektedir

Bu durum da gösteriyor ki, bir fikir münazara adabına, akıl ve hikmete uygun ve yumuşak bir üslupla anlatıldığında mutlaka hüsnü kabul görür. Çünkü, hüsnü telakki, hüsnü hitaptan ileri gelir. Sözün yumuşak bir dille ifade edilmesi ilim ve hikmetin gereğidir. Nasihat edenin dikkat etmesi gereken en önemli hususlardan biri, sert ve kırıcı ifadelerden sakınarak sözünü yumuşak bir şekilde söylemesidir. Çünkü yumuşaklıkta olan kuvvet, sertlikte yoktur. Cenab-ı Hakk’ın inayetine mazhar, her cihetle mensur ve muzaffer olan bütün peygamberler, tebliğ ve nasihatlerini yumuşak üslupla yapmışlardır. Cenab-ı Hak, küfür ve inatla haddini tecavüz eden Firavun’un, hidayete ermeyeceğini bildiği halde, Hazret-i Musa (as.) ve Hazret-i Harun’a (a.s)

“Ona tatlı ve yumuşak bir tarzda hitap edin. Olur ki, aklını başına alır, yahut hiç değilse biraz çekinir.” [3]

---

buyurması yumuşak konuşmanın ne kadar ehemmiyetli olduğunu ortaya koymaktadır.

Yine bir gün İmam-ı Azam Hazretleri yalnız başına mescitte ibadet ederken, Haricîlerden bir grup ellerinde kılıçlarla mescide geldiler. İmam-ı Azam'a;

"Sana iki sualimiz var, şayet cevap veremezsen seni öldüreceğiz." dediler. İmam-ı Azam onlara;

"Önce kılıçlarınızı kınlarına koyunuz, kalbim onlarla meşgul olmasın, sonra suallerinizi sorunuz." dedi.

Kılıçlarını kınlarına koyan kişiler İmam-ı Azam'a:

"Dışarıda iki cenaze var, birisi devamlı olarak içki içen ve tövbe etmeden ölen bir erkek, diğeri ise zina eden ve tövbe etmeden ölen bir kadındır. Şimdi bunlar Müslüman mıdır yoksa kâfir mi?" diye sual sordular.

Eğer İmam-ı Azam o ölen kimselere **"mümin"** dese onu öldürecekler, eğer kâfirdir dese yanlış fetva vermiş olacak. Çünkü İslâm dinine göre büyük günah işleyen bir kişi kâfir olmaz. Haricilere göre ise, büyük günahlardan birini irtikâp eden kişi, kâfir olarak ölür.[\[4\]](#)

Bunun üzerine İmam-ı Azam Hazretleri gelen o gruba dedi ki;

"Ölen o kişiler Hristiyan mı?" onlar *"Hayır"* dediler. İmam-ı Azam tekrar:

"Onlar Mecusi mi?" diye sordu. Onlar yine *"Hayır"* dediler. İmam,

"Peki o vefat edenler putperest mi?" diye sordu ve yine *"Hayır."* cevabı aldı. İmam-ı Azam;

"Peki o halde, o vefat edenler kimlerdi?" deyince, onlar hep bir ağızdan *"Onlar Müslümanlardı?"* diye cevap verdiler.

İmam-ı Azam:

"Vefat eden o kimselerin Müslüman olduğunu siz itiraf ettiniz. O halde sizin kendinizi öldürmeniz icap eder." deyince, onlar bu kez:

"O halde o vefat edenler, cennete mi yoksa cehenneme mi gidecekler?" diye sordular. İmam-ı Azam Hazretleri:

"Bu sualinize İbrahim'in (a.s) vermiş olduğu cevap ile cevap vermek isterim dedi ve şöyle buyurdu:

“Hz. İbrahim’e (a.s) bunlardan daha şerli insanlar hakkında sual soruldu. O, şöyle cevap verdi:

“Eğer onlar bana uyarlarsa, bana tabi olmuş olurlar. Şayet isyan ederlerse, o zaman Allah Gafur-u Rahim’dir.”

Hem yine, İsa (a.s), asiler hakkında şöyle dedi:

“Yarabbi! Sen onlara azap edersen, onlar senin kullarıdır. Şayet onları aff-u mağfiret edersen, Gafûr-u Rahîmsin.”

Onlar, İmam-ı Azam Hazretlerinin bu cevabı karşısında tövbe edip Ehl-i sünnet itikadını kabul ederler.

O İmam-ı Azam ki, kırk sene yatsı abdesti ile sabah namazını kılmış, bazen iki rekat namazda bütün Kur’an’ı hatmetmiş ve vefatına vesile olan hastalık esnasında da yedi bin hatim okumuştur.

İmam-ı Malik’e “İmam-ı Azam’ı görüp görmediği” sorulunca şöyle cevap vermiş:

“Evet, onu gördüm. Şayet onun akli yeryüzündeki insanların akli ile tartılsa idi, onun akli hepsine galip gelirdi. Şayet o, şu direk altındır dese idi, onun altın olduğunu hüccetleri ile ispat ederdi.”

Yukarıdaki misallerden de anlaşıldığı gibi, yumuşak bir dille söylenen bir söz, bazen en inatçı ve mütekebbir insanları bile insafa getirir ve onları hakkı kabule mecbur eder. Çünkü insanın kalbi, çok hassas ve nazenindir; çabuk tesir altında kalır.

Yunus Emre’nin;

*"Söz ola kese savaşı,
Söz ola kestire başı.
Söz ola ağulu aşı,
Yağ ile bal ede bir söz."*

ifadeleri, dilin ne kadar tesirli olduğunu ifade etmektedir.

Bazen olur ki bir söz sebebiyle bir kişinin başı gider, bazen de bir söz ile savaş durur ve barış sağlanır.

Eski zamanlarda bir kral varmış. Kral bir rüya görür. Gördüğü rüyanın tesiriyle kendisini büyük bir sıkıntı basar. Hemen adamlarını toplayan Kral: *“Bir rüya gördüğünü ve o rüyanın etkisinin hâlâ üzerinden gitmediğini ve rüyayı tabir edecek iyi bir tabirciye ihtiyacı olduğunu söyler.”*

Kralın adamları çevredeki alimlere ve bilge tabircilere haber gönderirler. Haber duyan bir çok tabirci kralın sarayına gelir. Bir tabirci Kralın huzuruna çıkar. Kral gördüğü rüyayı ona anlatır ve rüyayı tabir etmesini söyler. **Tabirci;**

“Kralım gerçekten çok kötü bir rüya görmüşsünüz. Sizin adınıza gerçekten çok üzuldüm.” der. Kral;

“Hayırdır benim için neden üzülüyorsun?” deyince, tabirci;

“Efendim aileniz, akrabalarınız ve yakın çevreniz sizden önce ölecekler. Bundan dolayı siz, çok üzülecek ve büyük bir acı çekeceksiniz.” der. Morali daha da bozulan kral;

“Vurun şu adamın boynunu.” diye cellatlara emir verir.

Bu kez Kralın huzuruna başka bir tabirci girer. Kral gördüğü rüyayı ona da anlatır ve rüyayı tabir etmesini söyler. Tabirci;

“Efendim, maşallah çok güzel bir rüya görmüşsünüz. Sizi tebrik ederim. Sizin için çok sevindim.” der. Kral hayret ve sevinçle;

“Hayırdır neden benim için seviniyorsun?” diye sorunca tabirci şöyle der;

“Efendim siz, akrabalarınız ve yakınlarınız arasında en uzun ömürlü olacaksınız.”

Adamın bu sözleri karşısında fevkalade memnun ve mesrur olan kral, onu da bir kese altınla ödüllendirir.

Aslında iki tabirci de aynı şeyleri söylemiş, biri boynunu vurdurmuş, diğeri ise mükâfatlandırılmıştır.

Peygamber Efendimiz (sav.) bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyururlar:

“Belâ ağızdan çıkan söze bağlıdır.” [5]

Lügat imamlarından İbnü’s Sekît de şöyle der: “İnsan dilinin sürçmesinden dolayı uğrayabileceği musîbete ayağının sürçmesi ile uğramaz. Zira insanın sözü başını götürebilir, hâlbuki ayağının sürçmesinden hâsıl olan yarası zamanla iyileşir.”

Yumuşak ve tatlı dilli olanı herkes sever ve takdir eder. Yumuşak dil ve hikmetli söz insanların birbirine muhabbet etmesine vesile olur ve dostlukları artırır; Nitekim bir ayette mealen şöyle buyrulur:

“Sen (o zaman), sırf Allah’ın rahmetiyle onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi.” [6]

Başka bir ayette ise şöyle buyrulur:

“Bir tatlı dil ve kusurları bağışlamak, arkasından eza ve gönül kırarak gelecek bir sadakadan daha hayırlıdır. Allah, hiçbir şeye muhtaç değildir, halimdir, yumuşak davranır.” [7]

Evet, dilin cirmi küçük, cürümü büyüktür. Dil yarası, kılıç yarasından daha tesirlidir. Çünkü kılıç yarası iyileşir, ama dil yarası devam eder. Her kap, içindekini sızdırdığı gibi, insan da kalbinde olanı izhar eder ve tabiatında olan şeyin asarını gösterir. Derler ya; *“Kişinin akıllı olup olmadığı sözünden, asaleti de işinden belli olur.”* İnsan bir sır-ı hafidir ki, onun tercümanı lisandır. Tatlı söz ve hoş muamele güzel ahlaktan gelir.

Şunu da ifade edelim ki, nasihat ediyorum, doğruları söylüyorum diyerek her şeyi her yerde, her ortamda gelişi güzel söylemek de doğru değildir. Bediüzzaman Hazretlerinin buyurduğu gibi,

“Her dediğin doğru olmalı. Fakat her doğruyu demek doğru değildir. Zira senin gibi niyeti hâlis olmayan bir adam, nasihati bazen damara dokundurur, aks-ül amel yapar.” [8]

İnsan Ağızından Çıkacak Kelimeye Çok Dikkat Etmelidir

İnsan, Cenab-ı Hakk'ın kendisine ihsan ettiği bu nimetin şükrünü, Kur'an ve onun ulvi hakikatlerini okumak, tebliğ vazifesini ifa etmek, zikir ve tespihle meşgul olmak suretiyle ifa etmiş ve onun verilmiş hikmetine muvafık hareket etmiş olur. Yalan, gıybet, iftira ve malayani sözlerle o kıymetli nimete nankörlük edip, hak ve hakikati söylemeyen bir kişi, vazifesini su-i istimal etmiş ve o lisanın verilmiş gayesine ihanet ve o nimete nankörlük etmiş olur. Dilin vazifesi ve ziyneti faydasız ve boş sözlerden sakınarak her zaman ve zeminde mutlaka doğruyu ve faydalıyı konuşmaktır. Necat ve selamet, itimat ve emniyet sözün doğruluğundadır. Bir ayette mealen şöyle buyrulur:

“Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının ve hep doğru söz söyleyin ki Allah da işlerinizi ve hallerinizi düzeltsin, günahlarınızı bağışlasın.” [9]

Peygamber Efendimiz de (s.a.v) bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyururlar:

“Ya hayır söyleyiniz, ya da susunuz.”

Buna göre kişi, ağzından çıkacak her kelimeye son derece dikkat etmeli, akıl terazisinde tartıp hikmetle söylemelidir. Bunun içindir ki, ‘bin düşün, bir konuş’ denilmiştir. Bu bakımdan, malayani sözlerden ve özellikle kişiyi tehlikeye atacak kelimelerden sakınmalıdır. Bazen olur ki, bir mümin, ağzından çıkan bir kelime ile (Allah korusun) iman dairesinden çıkabilir.

Sözün doğrusu dururken onun hilafını söylemek, insaniyete ve özellikle mümine yakışmaz. Fakat, doğru olmak demek sadece doğru sözlü olmak demek değildir. Doğruluk kişinin her halinde, her hareketinde ve her fiilinde doğru olmasıdır. Doğru olanı ve hakkı söyleyeni herkes sever ve takdir eder. Hıfz- İlahi doğruların melceidir. Dünyada en büyük hile doğruluktur. Yani, doğru olanın ve doğru söyleyenin hiçbir hileye ihtiyacı yoktur.

Evet, kalbi münevver, akli kâmil olan doğru sözlü kimse, hiçbir zaman sıkılmaz, sıkıntıya düşüp huzursuz olmaz. O daima vicdanı müsterih ve kalbi huzurlu bir şekilde yaşar. O, İslâm dinine muhalif söz ve fiillerden son derece sakınır ve bu gibi hallerden hacalet duyar. Çünkü fitrat-ı insaniyede asıl olan doğruluk, sadakat, istikamet ve nezahettir. Doğru olmayanlar ise, her türlü hile ve yalan peşindedirler. Böyle kimseler ise, vicdanları daima muzdarip olarak azap içinde kıvranıp dururlar.

Burada şu ibretli kıssayı dikkatinize sunmak isterim:

Kutb-u Rabbanî, Gavs-ı Samedanî ve yerde iken arş-ı alayı temaşa eden Abdulkadir-i Geylanî Hazretleri daha altı yaşında iken, ilim tahsil etmek için Bağdat'a gitmeğe karar verir ve durumu annesine izah eder. Annesi, şartlar ne olursa olsun her zaman doğru söyleyeceğine dair ondan ahit alır, bir miktar altını kemerine bağlar ve onu Bağdat'a giden bir kervana katarak uğurlar. Yolda eşkıyalar kervanın önünü keser ve herkesin elindekileri alırlar. Kenarda duran Abdulkadir Geylanî'ye nereye gittiğini ve üzerinde bir şey olup olmadığını sorarlar. Validesinin **“Ne kadar müşkül durumda olursan ol, asla yalan söyleme.”** sözünü kendisine düstur ittihaz eden o hayru'l halef, **“Kemerime bağlı şu kadar altınım var.”** diye cevap verir. Hemen üzerine arayan şakiler, gerçekten de onun söylediği miktarda altının olduğunu görünce hayret ederler ve ona; *“Sen niçin üzerinde kırk adet altın olduğunu söyledin? Sen söylemeseydin sende altın olduğunu biz tahmin edemezdik.”* diye sorarlar. O da: **“Validemin bana vasiyeti var. Ona hayatım boyunca doğru söyleyeceğime dair söz verdim.”** der.

Eşkıyalar daha çocuk yaşta olan birinin böyle müşkül bir halde iken bile yalan söylememesine hayret eder, bu hareketinden dolayı ona hayran kalır ve insafa gelirler. Herkesin parasını geri veren eşkıyalar, bundan sonra yol kesmeyeceklerine dair tövbe eder ve ilim tahsili için Abdülkadir-i Geylani ile beraber Bağdat'a giderler.

Bu hâl, doğruluğun ehemmiyetini ve semeresini ortaya koyan büyük bir hadise değil midir? İslâm tarihi bunun gibi pek çok misallerle doludur.

Söz, kılıçtan daha tesirlidir. Peygamber Efendimizin (s.a.v) İslamiyet'i kılıç ile değil, Kur'an'ın fesahat ve belâgatiyle dünyanın başına geçirmesi sözün tesir ve kuvvetine en güzel bir delildir. Söz ve kelam o kadar müessir bir kuvvettir ki, İslamiyet'in zuhuru zamanında belagatin zirvesinde olan mutaassıp Araplar, Kur'an'ın belagatına karşı mukabele edemedikleri için savaşmayı göze almışlardır.

Evet, Kur'an'ı Kerim nazil olmadan evvel, Arap yarımadasında en revaçta olan şey belagat ve fesahat idi. Belagat ve fesahatin zirvesinde bulunan Kur'an-ı Azimüşşan nazil olduktan sonra, hiçbir kimse onun nazm-ı celiline karşı bir şiir ile bile mukabele edemediler ve bir tek ayetin dahi benzerini yapamadılar. Zaten yapmaları da mümkün değildi.. Kur'an onlara meydan okudu. Nitekim bir ayette mealen şöyle buyurmaktadır:

“De ki: Yemin ederim! Eğer insanlar ve cinler, bu Kur'an'nın benzerini yapmak için bir araya toplansalar, hatta birbirine destek olup güçlerini birleştirseler bile, yine onun gibi bir surenin benzerini getiremezler.”[\[10\]](#)

Bundan dolayıdır ki, Kur'an'a karşı olan müşrikler, onun küçük bir benzerini

---

getirmek gibi en kısa ve rahat bir yolu değil, bütün mal ve canlarını ortaya koyarak en tehlikeli yol olan savaşı tercih ettiler. Bediüzzaman Hazretleri bu hakikati şöyle ifade etmektedir:

"Demek, muaraza-i bilhuruf mümkün değildi, muhaldi. Onun için muharebe-i bis-süyufa mecbur oldular." [11]

"Elbette nev'-i beşer, âhir vakitte ulûm ve fûnuna dökülecektir.

Bütün kuvvetini ilimden alacaktır. Hüküm ve kuvvet ise, ilmin eline geçecektir." Hem o Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan, cezalet ve belâgat-ı Kur'aniyeyi mükerreren ileri sürdüğünden remzen anlattırıyor ki: "Ulûm ve fûnunun en parlağı olan belâgat ve cezalet, bütün enva'ıyla âhircamanda en mergub bir suret alacaktır. Hattâ insanlar, kendi fikirlerini birbirlerine kabul ettirmek ve hükümlerini birbirine icra ettirmek için, en keskin silâhını cezalet-i beyandan ve en mukavemet-sûz kuvvetini belâgat-ı edadan alacaktır." [12]

Kelam, asırları birbirine bağlayan en büyük bir rabıttır. Allah-ü Teâla'nın insana verdiği en büyük ve en ulvî hediyelerinden biri olan nutuk ve beyan'ın ömrü asırlar boyu sürmektedir. Bir çok medeniyetler ve Roma ve Endülüs'ün harika şehirleri ve sarayları yıkılıp tarih sahnesinden silindikleri halde, asırlar önce söylenmiş nice kelam-ı kibarlar, şiirler, atasözleri, ilahi ve kasideler günümüze kadar gelmiş ve hadiselerin dalgaları içinde ömrünü devam ettirmiştir.

Cenab-ı Hak insana maksat ve meramını ifade etmesi için, konuşma nimetini ihsan ettiği gibi, fikir ve düşüncelerini bütün insanlığa ulaştırabilmesi için de kalem nimetini bahşetmiştir. Kalem, öyle ulvi ve büyük bir nimettir ki, onun mahiyetini, hizmet ve faydasını en belîğ edipler dahi tariften acizdir. Cenab-ı Hakk'ın hiçbir mahlukuna vermediğı ve sadece insana bahşettiğı konuşma ve yazma kabiliyeti, bütün takdirlerin fevkinde kıymeti olan ve şükrü ödenmez iki büyük nimettir.

Bir maksat ve düşünceyi anlatmaya vesile olması bakımından, lisan ile kalem arasında sıkı bir münasebetin olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Çünkü kalem, lisanın kardeşi ve Allah tarafından bir nimet-i ammedir. Fakat lisan ve kalemin derecelerini mukayese edecek olursak, kalemin sahasının lisandan daha geniş ve daha güçlü olduğunu görürüz. Zira kalemden dökülen ifadeler, daha belîğ, daha tesirli ve daha devamlıdır. Bir insan, ne kadar muntazam ve güzel bir söz söylerse söylesin, muktedir bir kalem sahibi gibi meramını anlatamaz.

Akil ve hikmete uygun olmayan, gelişigüzel sözler ve yazılar, insanlara fazla bir fayda sağlamaz. İstifade, ancak hüsn-ü ifadeden hasıl olur. İnsan konuşurken aklına gelmeyen birçok güzel sözleri, latif ibare ve terkipleri, ancak kalem ile kâğıda dökülebilir. Demek ki, kalemden garip bir sırr-ı tecelli vardır ve feyz-i ilâhının en büyük bir vesilesidir.

“O Rab ki (insana) kalemle yazmayı öğretti. İnsana bilmediği şeyleri öğretti.” [\[13\]](#)

ayetleri de kalemin ehemmiyetini, kıymet ve şerefini ifade etmektedir.

Söz ne kadar fasih, faydalı ve manidar olursa olsun, bundan ancak hazır bulunanlar istifade edebilir. Hâlbuki ilim ve irfana dair yazılan eserlerden, hazır olan da, olmayan da istifade ederler.

Avrupa'nın Orta Çağ karanlığından ve kilisenin taassubundan kurtulup bir çok reformları gerçekleştirerek bugünkü refah seviyesine yükselmesinde kalemin büyük katkısı tarihçe sabittir. Bu büyük fütühat ve zaferler kalem sayesinde olmuştur. Edebiyat, sanat ve bilimde yeniden doğuş manasındaki Rönesans hareketi de kalemin zaferidir.

Şanlı ecdadımız ilme büyük ehemmiyet vermiş, ilim ve fen adamlarını daima gözetip himaye etmiş ve bu sayede nice müçtehitler ve ilim erbabı yetiştirmişlerdir.

Nitekim bu gibi âlim ve mütefekkir zatların himmet ve gayretleriyle te'lif edilen ve dünyanın bir çok yerinde bulunan bu kıymetli eserlerin bir çoğu kalem sayesinde günümüze kadar ulaşmıştır. Endülüs devleti zamanında Melik'in sarayındaki kitap katalogu 45 cilt, eser sayısı ise altı yüz bin den fazla idi.

Bunun içindir ki, Endülüs'ün bu ilim ve irfan sahasındaki terakkisi, Avrupalıların gözlerini kamaştırmıştır. Dolayısıyla Avrupa'nın çeşitli yerlerinden Endülüs'e ilim tahsili için birçok insan gelmiş ve buradan aldıkları ilim ve irfanı kendi memleketlerine götürmüşlerdir. Müslümanlar bu kalem sayesinde Avrupa'nın ilim ve fikir hayatında derin izler bırakmışlardır.

Maalesef daha sonra Endülüs işgal edilince Katolikler Endülüs'teki kütüphanelerde bulunan bütün eserleri suya döküp imha etmişlerdir. Eğer bu eserler imha edilmeseydi bugünkü beşerin terakkisi asırlar önce yakalanmış olabilirdi.

Yine 1258 yılında Bağdat'ı işgal eden Moğollar da, oradaki binlerce kıymetli eserleri Dicle nehrine döküp imha ettiler. Dicle Nehri'nden bir hafta boyunca mürekkep aktığı rivayet edilmektedir.

Evet, ilim, irfan ve sanatın devam ve bekasını temin eden kalemdir. Kalem ilim, marifet ve irfanın payidar olmasına en büyük vesiledir. Başta Kur'an-ı Kerim olmak üzere bütün semavî kitaplar ile Kur'an-ı Kerim'in ulvi hakikatlerinin, tefsirlerinin ve Hazret-i Peygamber'in hadislerinin yazılıp çoğalmasına vesile olması, kalem için en büyük bir şereftir.

Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'de bir sûreye **“Kalem”** unvanı vererek,

“Nûn, Kaleme ve yazdıklarına yemin olsun.” [14]

buyurarak, neşr-i ilme hadim olan kalemin manevi kıymetine, şan ve şerefine işaret için kendisine yemin edilmiştir. Burada asıl vurgulanan ve kendisine yemin edilen kalem, levh-i mahfuzu ve Kur'an'ı yazan kalemdir. Allahu Teala evvela kalemi halk eylemiş, sonra da ona kıyamete kadar vuku bulacak bütün hadisatı, ecelleri ve emelleri yazdırmıştır. Bununla beraber, iman, irfan ve marifete ait eserler ile insanîyetin maddi ve manevi terakkisine vesile olacak hakikatlerin yazılmasına vesile olan bütün kalemlerin de bunda hissesi vardır. Ancak kalemini insanların ahlakını bozacak muzır neşriyatta kullanan elbette bunun dışındadırlar.

Peygamber Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

“Allah-ü Teâlâ'nın ilk yarattığı şey, kalem, sonra da Nûn'dur ki, o da divittir.”

Bazı müfessirler de buradaki kalemden maksadın akıl olduğunu söylemişlerdir. Zira ehli kalem olanlar, akıl ve idrak sahibi olanlardır. İnsan, fanî olduğundan âhirete gidecektir. Ancak marifete ve insanîyete dair yazdığı faydalı eserler devam eder ve kâtibi için, uzun ve manevî bir hayatın kazanılmasına vesile olur. Bediüzzaman Hazretleri bu hakikati şöyle ifade eder:

“Biliniz ki; ben hilaf-ı âdet olarak, gizlemesi lâzım gelen Rabbime karşı kalbimin tazarru' ve niyaz ve münacatını bazen yazdığımın sebebi; ölüm, dilimi susturduğu zamanlarda, dilime bedel kitabımın söylemesinin kabulünü rahmet-i İlahiyeden rica etmektir. Evet kısa bir ömürde, hadsiz günahlarıma kefarete olacak, muvakkat lisanımın tövbe ve nedametleri kâfi gelmiyor. Sabit ve bir derece daim olan kitabın lisanı daha ziyade o işe yarar.” [15]

Evet, kalemin sınırı ve vatani yoktur, ordularla fethedilemeyen yerler bile kalem sayesinde tesir altına alınabilmektedir. Osmanlılar dünyanın en güçlü devleti olduğu dönemlerde bile ancak Viyana'ya kadar gitmişlerdir. Bugün ise Müslümanlar kalemle yazılan eserlerle dünyanın her tarafında İslam dinini neşretmektedirler.

Nitekim bugün, Kur'an'ın manevi bir tefsiri olan Risale-i Nurdaki ulvi hakikatler

---

îman, marifet, ahlak, edep ve irfan sahasında büyük fütuhât yapmış, başta Arapça ve İngilizce olmak üzere kırktan fazla dile çevrilmiş ve bu kalem sayesinde İslâm dini Avrupa, Amerika, Afrika ve Asya kıtalarına kadar ulaşmıştır.

Kalem, ilim, sanat ve marifetin intişarına, insanîyetin maddî ve manevî terakkisine vesile olduğu gibi, vahşet ve cehaletin izalesine de en büyük vesiledir. Kalem, yüksek fikirlerin ve necip hissiyatın ulvî bir vesilesidir. Parlaklığı ile güneşe rekabet edecek bir hakikat varsa o da kalemdir. Eğer kalem olmasa idi ilim ve medenîyetin ziyası cihanda nasıl intişar ederdi? Hz. Adem'den (a.s) beri meydana gelen bütün tarihî hadiseler, ilim ve marifetler kalem sayesinde bizlere ulaştığı gibi, kıyamete kadar gelecek insanlara da ulaşacaktır.

Dipnotlar:

[1] *Rahmân Suresi, 55/3-4.*

[2] *Nisa Suresi, 4/63.*

[3] *Taha Suresi, 20/44.*

[4] *Hasan-ı Basrî Hazretlerinin, Vasıl İbn-i Atâ isimli bir talebesi vardı. Bir gün Hasan-ı Basrî Hazretleri'nin huzuruna gelen bir zât, Haricîleri kastederek, "Zamanımızda bir cemaat ortaya çıktı ki, onlar günah-ı kebâiri işleyenlere kâfir hükmü veriyorlar. Bu hususta kanaatiniz nedir?" diye sorar. Hasan-ı Basrî Hazretleri daha cevap vermeden, Vasıl İbn-i Atâ hemen ileri atılarak, "Bana göre günah-ı kebâiri işleyen ne mü'mindir, ne de kâfirdir. Çünkü mü'min olsa günah-ı kebâir işlemez. İman hakikatlerine inanan kimseye de kâfir denilmez" şeklinde cevap verir. Bunun üzerine, Hasan-ı Basrî Hazretleri, "Bu bizim itikadımızdan i'tizal etti (ayrıldı)," buyurdular. Bu olaydan sonra, Vasıl İbn-i Atâ'nın fikrinde olanlara, i'tizal edenler mânâsına Mûtezile lâkabı verildi.*

[5] *Keşfü'l-Hafâ.*

[6] *Âl-i İmran Suresi, 3/159.*

[7] *Bakara Suresi, 2/263.*

[8] *Nursî, B.S Mektubat, Yirmi İkinci Mektup.*

[9] *Ahzâb Suresi, 33/70-71.*

[10] *İsrâ Sûresi, 17/88.*

[11] *Nursî, B.S., Sözlür, Yirmi Beşinci Söz.*

[12] *Nursî, B.S., Sözlür, Yirminci Söz.*

[13] *Alak Suresi, 96/4-5.*

[14] *Kalem Suresi, 68/1.*

[15] *Nursî B.S Lem'alar, On Yedinci Lem'a, On İkinci Nota.*